

SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

Lokale retningslinjer for Alta kommune 2021 - 2024

Vedtatt 25.01.21: Hovedutvalget for tekniske tjenester, miljø og landbruk, sak 3/2021

Bakgrunn og formål

SMIL (Spesielle miljøtiltak i jordbruket) er en statlig tilskuddsordning hvor kommunene tildeles midler de skal forvalte etter lokale målsettinger og strategier. Formålet er å *fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift*, jfr forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket FOR-2004-02-04-448. Landbruksdirektoratet har utarbeidet tilhørende rundskriv 2020-12.

Virkeområdet er landbrukseiendommer og områder som er vernet etter naturvernloven og kulturminneloven.

Målgruppen er foretak som oppfyller vilkårene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket, og eier av landbrukseiendom der det foregår slik virksomhet. Dersom søknaden gjelder leiejord må det foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til gjennomføring av SMIL-tiltak.

Kommunene må utarbeide retningslinjer for bruk av midlene, der miljøutfordringer beskrives og miljøtiltak prioriteres. Retningslinjene skal ivareta lokale miljøutfordringer, sett i sammenheng med prioriterte tiltak i regionalt miljøprogram. Statsforvalteren tildeler midler til kommunene, og kommunenes retningslinjer vil være et grunnlag for tildelingen. Midlene skal forvaltes i henhold til føringer gitt i nasjonalt miljøprogram. Tildelinger må ikke gis til tiltak som kan være i konflikt med formålet i jordloven.

Retningslinjene er utarbeidet av landbruksadministrasjonen, i samarbeid med 2 representanter fra Alta bondelag og 2 fra Alta bonde- og småbrukerlag. Stadfesting av retningslinjene skjer politisk.

Alta kommune har ansvaret for landbrukssaker i Loppa kommune. Det er pr. d.d. ingen aktive gårdsbruk i Loppa kommune, men dersom det endrer seg i strategiperioden vil Loppa kommune kunne innarbeides i strategien.

Miljøutfordringer for jordbruket i kommunen

Det har vært en strukturendring i landbruket, med langt færre bruk og sentralisering. Hovedsakelig er det brukene på kysten som har blitt lagt ned. De gjenværende brukene har blitt større, og på grunn av nydyrking har størrelsen på jordbruksarealet holdt seg stabilt.

Det er stor andel leiejord, noe som fører med seg usikkerhet om varighet av disposisjonsretten av arealene. Leide arealer blir ikke prioritert like godt med vedlikehold av grøfter, kantslått og annet, slik egne arealer blir.

Som følge av produksjonspress og effektivitet, har færre bønder storfe i utmark. I tillegg er det færre bønder som har dyr, og i mange områder ligger utmarksgjerder til nedfalls, eller er fjernet helt. Fortsatt finnes det en god del piggtrådetterlatenskaper igjen etter krigen. I Alta er det bynært landbruk. Etter hvert som byen har vokst har dette gått på bekostning av landbruksarealer. For bøndene blir det desto viktigere å ivareta gjenstående arealer, for å opprettholde den fôrproduksjonen som gårdens dyr trenger, og som i neste omgang blir til mat for befolkningen. Det blir stadig viktigere å kunne benytte gode beiter i nærhet til gården. Færre bønder og befolkningsvekst tilsier at få har kjennskap til landbruket, landbrukets behov og det som skjer der. Mange har vanskeligheter med å akseptere dyr på beite, og ønsker å fraskrive seg ett hvert ansvar for å gjerde inn egen eiendom mot utmark. Selv i beiteområder hvor det bygges hytter, kan det være liten forståelse for at dyrene må få fred til å beite, og at hunder må holdes under kontroll.

Økt antall rovdyr og ørn har ført til store tap av sau/lam. Bønder har flyttet dyrene til nye beiteområder, men det er kostbart. Nye gjerder trengs, det blir som oftest lengre transport (båt), og det kan bli behov for gjeterhytte. I tillegg er det gjerne de beste beiten som forlates, der sauene har beitet i årevis og hvor de naturgitte forholdene ligger godt til rette. Tidligere beiter gror igjen, og både hundekjeks og tromsøpalme er på tur til å gripe om seg. Biologisk mangfold svekkes.

Store gårdsbruk fordrer store arealer å forvalte. Det er ikke bare grøfter og jorder som skal vedlikeholdes, men gjødsel skal kjøres ut. Krav til kapasitet på lager for husdyrgjødsel er 8 måneders lagringstid. Det er knapt her hvor vi har kort vekstsesong. Flere har bygd åpne kummer, som med fordel kunne hatt dekke/tak over, for å redusere utslipp av gjødselgasser, spesielt ammoniakk, samtidig som det vil hindre oppfylling av nedbør.

Åpne og velpleide kulturlandskap er en viktig trivselsfaktor for hele befolkningen. Det er viktig å ivareta biologisk mangfold, kulturminner, eldre verneverdige bygninger og ikke minst støtte tiltak som hindrer forurensning.

Rundballeplast har blitt en utfordring for mange gårdsbruk. Det mangler rutiner på å samle plasten, og få den kjørt til mottaksstasjon.

Prioriterte miljøtiltak for jordbruket i perioden 2021-2024

Det er ønskelig å opprettholde beiteområder, og gjeninnta tidligere kulturmark i landbrukets bruk av arealressursene. Beitebruk ivaretar biologisk mangfold, og aktiv bruk av slåttemark, og naturbeiter vil også være positivt for pollinerende insekter. Det er nødvendig at beiten er ryddet for skrot og nedfallsgjerder, slik at dyr ikke skader seg.

I områder hvor drifta har vært fraværende eller ekstensiv, er det viktig å holde dominerende ugress, som hundekjeks og tromsøpalme under kontroll. Velpleide kulturlandskap gir opplevelseskvaliteter, og det må gjerne suppleres med informasjonstavler om landbruket generelt, beitedyr og en anmodning om å vise hensyn (holde hunder i bånd, lukke porter).

Planleggings- og tilretteleggingstiltak for å få til en helhetlig og samordnet innsats, prioriteres høyt, spesielt når det gjelder kulturlandskap, kulturminner og tiltak for å forhindre forurensning. Det kan være hensiktsmessig for bred involvering og forankring i større prosjekter, med flere aktører og for å ivareta miljøverdier i et stort område på en helhetlig og god måte. Tiltaket må ligge innenfor formålet i forskrifta og ansvarlig søker må oppfylle vilkårene, så lag og foreninger kan ikke alene søke om SMIL-tilskudd.

Verdifulle kulturlandskap og kulturminner

- Rydde tidligere, gjengrodde kulturlandskapsområder for bruk til beite.
- Fremme tilgjengelighet og opplevelseskvalitet i kulturlandskapet, herunder fjerne piggtråd og eierløst skrot langs stier og jordkanter.

- Ivareta spesielle og særpregede (verneverdige) landbruksbygninger, ved å gi støtte til utvendig vedlikehold.
- Kantrydding på områder som bonden ikke tidligere har disponert, vanligvis på leide arealer.
- Fellestiltak for å fjerne hundekjeks og/eller tromsøpalme.
- Aktiviteter og dokumentasjon av historisk og betydningsfull art, som f.eks tjæremilbrenning, hesjing.
- No fence for åpning og gjenopptaking av gammel kulturmark o.l.
- ...

Prioritering av tiltak og støttenivå for verdifulle kulturlandskap og kulturminner

Tiltak:	Prioritet (1 høyest)	Maks sats
Planleggings- og tilretteleggingstiltak	1	100 %
Rydde gjengrodde kulturlandskapsområder	2	70 %
Fremme tilgjengelighet og opplevelseskvalitet (bl. a. rydde gamle piggrådgerder)	1	70 %
Verneverdige bygninger	3	70 %
Kantrydding	2	70 %
Kulturminner og aktiviteter	2	70 %
Fellestiltak ugressbekjempelse (hundekjeks/tromsøpalme)	1	70 %
Gjenopptaking av gml kulturmark (no fence)	3	*

*støttenivå sees i sammenheng med eventuelt tilskudd til tiltak i beiteområder

Forurensing

- Avskjæringsgrøfter
- Tilplanting av vegetasjonssoner langs vassdrag
- Redusere utslipp fra gjødselanlegg (f.eks. amoniakk)
- Prosjekt for å innarbeide oppsamling og fjerning av rundballeplast
- Prosjekt for å bytte til seg leiejord som ligger nærmere gården, dvs minske krysskjøring og kjørelengde.
- ...

Prioritering av tiltak og støttenivå for å hindre/minske forurensing

Tiltak:	Prioritet (1 høyest)	Maks sats
Avskjæringsgrøfter	1	70 %
Redusere vannforurensing, eks tilplanting	2	70 %
Redusere utslipp til luft	2	70 %
Prosjekt rundballeplast, planlegging og tilrettelegging	1	100 %

Prosjekt jordbytte, planlegging og tilrettelegging	2	100 %

Friluftsliv

- Oppsett av informasjonstavler langs stier i jordbrukets kulturlandskap
- Tilrettelegging av turstier, som f. eks gjerdeklyv og porter.
- ...

Prioritering av tiltak og støttenivå for tilrettelegging av friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap

Tiltak:	Prioritet (1 høyest)	Maks sats
Planleggings- og tilretteleggingstiltak	3	100 %
Oppsett av infotavler	1	70 %
Tilrettelegging av turstier	2	70 %

Prioritering av søkere:

Tilskuddet er fremforhandlet over jordbruksavtalen. Aktive bønder prioriteres foran andre søkere.

Søknad, saksbehandling og tilskuddssatser

SMIL-tilskuddet gjøres kjent gjennom landbrukskontorets INFO-skriv, som sendes ut til alle bønder 2-4 ganger pr år, samt på kommunens hjemmeside.

Søknadsfrist er 1. juni (hovedsøknadsfrist). Dersom det blir midler igjen vil disse kunne tildeles på høsten, søknadsfrist 1. oktober. Tildeling gjøres av jordbrukssjefen. Vedtak kan påklages etter forvaltningslovens bestemmelser. Stadsforvalteren er klageinstans.

Søknad om tilskudd til SMIL sendes digitalt med innlogging via ID-porten/Altinn. Til søknaden skal det vedlegges kart, og foto der det hører naturlig til.

Frist for gjennomføring av tiltak er 3 år. Det kan gis ytterligere utsettelse, til sammen 5 års arbeidsfrist, dersom det søkes om dette.

Det gis ikke tilskudd til tiltak som er påbegynt før søknaden er behandlet.

Delutbetaling kan skje etter skriftlig anmodning, etter hvert som arbeidet utføres, men minst 25 % holdes igjen til arbeidet er slutført, godkjent og utgiftene dokumentert.

Satser for eget arbeid/utstyr:

Eget arbeid	Kr 350,- pr time
Eget arbeid med motorsag	Kr 400,- pr time
Eget arbeid inkludert traktor med redskap	Kr 600,- pr time
Eget arbeid inkludert gravemaskin	Kr 800,- pr time

Det vises i sin helhet til forskrifta angående formål, saksbehandling m.m.

Tilgrensede ordninger innenfor landbruket er RMP (regionale miljøtilskudd), dreneringstilskudd og tilskudd til tiltak i beiteområder.

Det kan ligge andre, og supplerende, tilskuddsordninger hos Riksantikvaren, fylkeskommunen, sametinget, miljødirektoratet med flere.